

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över slutbetänkandet Stora brottmål – nya processuella verktyg (SOU 2019:38) (Ju2019/02387/Å)

Tingsrätten avstyrker i huvudsak förslaget om en ny möjlighet att avstå från att genomföra en förundersökning (förundersökningsbegränsning) och avstyrker förslaget om en möjlighet för åklagare att fatta ett s.k. utfästelsebeslut (samt lagförslagen hänförliga till en sådan reform). Tingsrätten avstyrker vidare förslaget att en part ska ges utökade möjligheter att påkalla förberedelsesammanträde i brottmål och att det ska vara huvudregel i alla brottmål att domstolen ska förelägga den tilltalade att inkomma med inställning och grunden för den.

Tingsrätten tillstyrker förslaget att rätten inte på eget initiativ ska kunna förelägga åklagaren att komplettera förundersökningen eller inhämta bevisning i mål som hör under allmänt åtal avseende skuldfrågan (inklusive de föreslagna undantagen). Vidare har tingsrätten ingen invändning mot en utökad möjlighet att lägga fram vittnesattester i brottmål.

Tingsrätten vill lämna följande synpunkter.

Starkare incitament för misstänkta utredningsmedverkan (avsnitt 5)

Tingsrätten ser vissa risker med förslagen om förundersökningsbegränsning och utfästelsebeslut utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv, bland annat mot bakgrund av att den misstänkte i en överläggningssituation inte har någon rätt till aktinsyn utan endast får ta del av de omständigheter som åklagaren bedömer är tillräckliga. Tingsrätten har vidare svårt att se hur en överläggning mellan åklagaren, den misstänkte och försvararen i praktiken ska gå till. Å ena sidan ska åklagaren under ett

tidigt skede kunna presentera en konkret brottsmisstanke och gärningsbeskrivning, vilket redan i sig torde vara svårt i många fall. Samtidigt är det just den misstänktes utredningsmedverkan efter att ha fått gärningsbeskrivningen presenterad för sig som förväntas föra utredningsarbetet framåt. I stora brottmål är dessutom som regel flera personer misstänkta för delaktighet i brottsligheten i högre eller mindre grad. Tingsrätten instämmer därför i det som Fredrik Ungerfält har uttryckt om att förslaget i realiteten innebär ett klart närmande till eller, indirekt, en reell övergång till ett system med s.k. kronvittnen. Ett kronvitnesssystem är emellertid något som utredningen uttryckligen inte har förhållit sig till. En fördjupad analys i den delen, särskilt ur ett rättssäkerhetsperspektiv, hade varit önskvärt.

Tingsrätten vill understryka att domstolarna vid straffmätningen redan nu i mildrande riktning ska beakta om den tilltalade har lämnat uppgifter som är av väsentlig betydelse för utredningen av brottet (29 kap. 5 § första stycket 5 brottsbalken). Det finns givetvis inget som hindrar att åklagaren informerar den misstänkte om regeln och dess innebörd i ett tidigt skede under förundersökningen. Själva den slutgiltiga straffmätningen är dock enligt tingsrätten en uppgift som även i fortsättningen bör ligga på rätten. Detta måste också anses ligga i linje med strävandena mot en mer renodlad domarroll.

Tingsrätten instämmer även i det som Fredrik Ungerfält påtalar om risken för att målsägandeintressen åsidosätts vid förundersökningsbegränsningar eller utfästelsebeslut genom att målsägandenas rätt till skadestånd bortfaller eller genom att deras sak inte kommer att prövas.

Enligt tingsrätten skulle en utökad möjlighet till förundersökningsbegränsning jämfört med idag kunna vara befogad vid vissa särskilda brottstyper där ingen enskild riskerar att drabbas, t.ex. vid vissa typer av ekonomisk brottslighet och narkotikabrottslighet. Detta bör i så fall utredas närmare.

Tingsrätten vill avslutningsvis peka på att som förslaget är utformat skulle en misstänkt person som egentligen inte har rätt till en offentlig försvarare kunna kringgå detta genom att begära en överläggning.

Ett ökat fokus på förberedelsen (avsnitt 6)

Behov av förberedelsesammanträden i brottmål torde främst finnas i mer omfattande eller komplicerade brottmål. Enligt tingsrätten ger redan nuvarande lagstiftning tillräckligt goda möjligheter att vid behov hålla sådana sammanträden. Tingsrätten ställer sig därför tveksam till förslaget att sammanträde ska hållas om en part har gjort en framställan om det och det inte är uppenbart obehövligt. Förslaget riskerar att medföra negativa konsekvenser i effektivitets- och kostnadshänseende.

Tingsrätten ser inte heller något behov av en reform som innebär att domstolen som huvudregel i alla brottmål ska förelägga den tilltalade att inkomma med inställning och grunden för den. Oavsett hur stämningen utformas kommer det alltid stå den tilltalade fritt att inte svara på ett sådant föreläggande eller att ändra sin inställning under den kommande rättegången. Denna reform skulle därför endast leda till ett onödigt merarbete för domstolarna och ökade kostnader för staten. Det skulle sannolikt också öka handläggningstiderna i brottmålen, vilket knappast kan anses förenligt med t.ex. syftet bakom den pågående försöksverksamheten med snabbare lagföring.

Detta yttrande har beslutats av tf. lagmannen Angelica Jonsson. Föredragande har varit tingsfiskalen Jonna Ihrman. I handläggningen av detta ärende har även deltagit f.d. lagmannen Göran Nilsson, rådmännen Daniel Samnerud, Martin Prosell och Lisa Gunnfors, f.d. rådmannen Anna-Lisa Stoican samt tingsfiskalen Johanna Bardon.

Angelica Jonsson

Jonna Ihrman